

USA - pozri *Aljaška, Atlantic City (New Jersey), Havaj, Kalifornia, Kapitol (vo Washingtone), Norfolk, New York, Niagarské vodopády; Pražské Jezuliatko, Socha slobody, Judášovo evanjelium, kaolín, kolos, kríž hákový 2, hipster, Burning Man, Halloween; maliarstvo americké, precionizmus*

<http://www.yvettedefrance.com/Photos-du-monde/A1/U-S-A.htm>

úsečka - pozri *zlatý rez; čiara; matematika*

useň - zvieracia koža zbavená srsti, podkožného väziva a tuku, upravená vyčinením, napr. trieslom, chromitými soľami, a opracovaná tak, aby bola stála vo vode, nehnila a po vysušení si zachovala ohybnosť a vláčnosť; pozri *boena, ševro, box, boxcalf; koža; móda*

usilovnosť - v alegórii *Diligentia*; pozri *pracovitosť, Cnosti a Neresti*

Usir - staroeg. wsjr; starogréc. Ὀσίρις/Osiris; lat. Osiris; tiež Usire, Usíre, Usirev, Ausare, Oziris, Oziris, Usiris

-staroegyptský boh *posmrtného života, vegetácie a plodnosti*; jeden z najstarších staroegyptských bohov, o ktorých máme záznamy; pravdepodobne bol uctievaný už v predhistórii

Baleka: *egyptský boh podsvetia*, syn Geba a Nut (v inej verzii vymodelovaný z čiernej zeme Nilu), brat a manžel bohyně Eset, s ktorou mal syna Hóru; brat Sutecha a Nebthety; mýtus o jeho smrti a vzkriesení (pozri *papyrus*) bol významnou zložkou *helenistickej kultúry*; podľa zvyku k menu *mŕtveho* sa pridávalo meno boha podsvetia Usira (pozri *Osirapis, vázenie srdca, bennu, džed*); v súlade s farebnou symbolikou (pozri *farba červená*) počiatkoch jeho kultu prinášané ľudské obeti (lebo podľa mýtu bolo rozsekané telo Usira bola rozmetané po celom svete, t.j. po Egypte) boli červenovlasé a tiež ich telo bolo rozsekané a „rozosiévané“ po zemi; pozri *Deväť bohov z Onu, Apop, Kebhut, Kenver; Tammuz a Ištar, Kybelé a Attis, mystériá; fajjúmske portréty; listie, oko, víno, brečtan, ryba, palmový vejár; fénix* (Becker); *Zalmoxis/Gebeleizis*

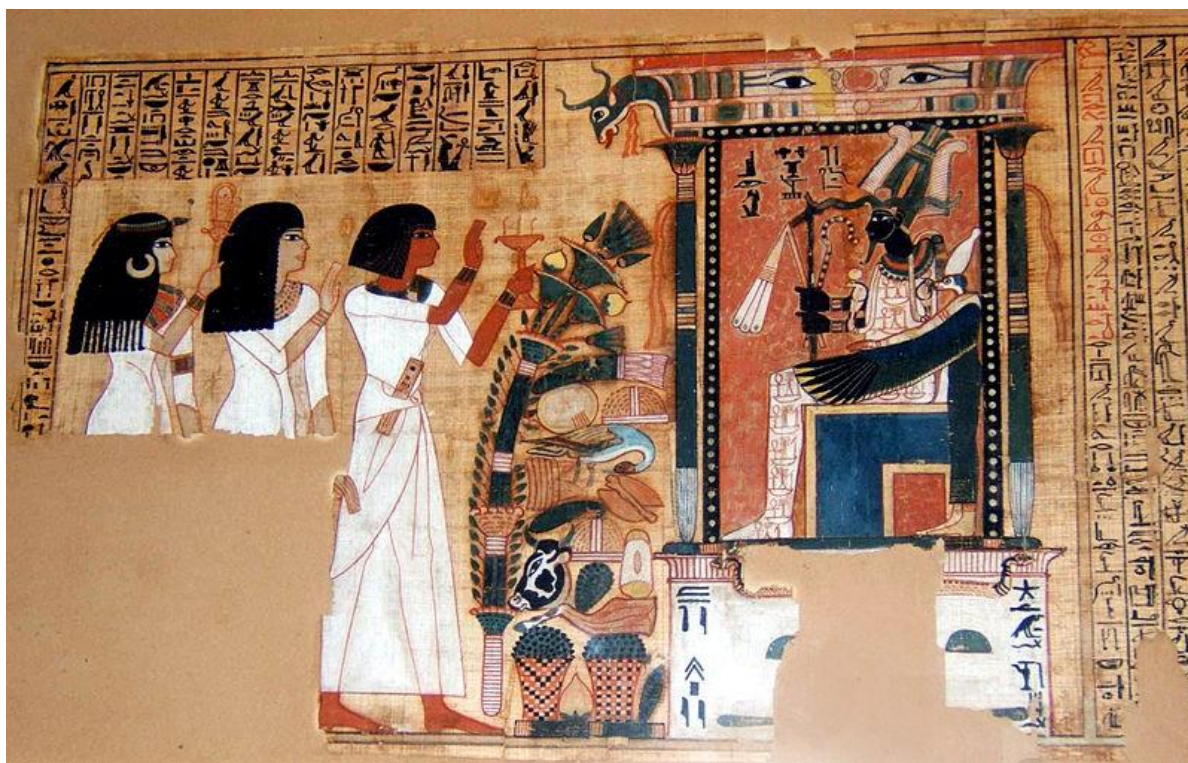
Zamarovský: boh mŕtvych a vládca *podsvetia*, boh pôdy, vody, Slnka a vegetácie, Kráľ bohov a ľudí, Pán večnosti; pre dnešok najľahšie pochopiteľný, nakoľko sa javí ako ľudská bytosť na rozdiel iných bohov, ktorí sú zložitou abstrakciou prírodných a spoločenských síl; narozdiel od nich má aj životopis v mnohom podobný ľudskému; jeho kult patrí medzi najstaršie (predhistorická doba; pozri *egyptské umenie*) a najrozšírenejšie; v grécko-rímskej dobe (*antika*) prekročil hranice Egypta a mal prívržencov v Stredomorí; kult Usíreva oficiálne zrušený až 383 cisárom Teodóziom I.; uctievaný množstvom titulov a mien (uvádzaných 60 alebo dokonca 150); podľa najrozšírenejšej verzie synom boha Zeme Geba a bohyně neba Nut; mal brata Sutecha a dve sestry Eset a Nebthet; podľa zvyku egyptských bohov (a kráľov) uzavrel manželstvo so sestrou Eset a mal s ňou syna Hóru; spolu s rodičmi a prarodičmi (*Tefnut a Šu*) tvoril božské Deväťoro (pozri *Deväť bohov z Onu*), ktorého základ tvoril praboh Atum; keď mu otec Geb odovzdal vládu, stal sa kráľom na Zemi, vyviedol Egyptanov zo zvieracieho stavu a naučil ich všetko, čo potrebovali vedieť na dobývanie plodov zeme, dal im zákony a naučil ich uctievať bohov; potom sa vydal na cestu, aby to isté urobil s ostatnými ľuďmi; to sa mu nepodarilo, lebo na samom začiatku cesty ho zavraždil žiarlivý brat Sutech; dochovaných viacero variantov príčin jeho smrti; podľa jednej verzie ho Sutech počas hostiny na Usírevovu počesť vlákal ľahnúť si do nádhernej truhlice, ktorej vrchnák potom rýchlo priklopili a škáry zaliali olovom a spustili po rieke k moru; podľa inej verzie sa Usírev jednoducho utopil v Nile; jeho telo našla Eset po dlhom hľadaní a Sutech, len čo zazrel jeho telo, roztrhal ho na kúsky a rozhádzal po celom Egypte (tým sa okrem vraždy dopustil ďalších dvoch strašných prečinov: zhanobil mŕtvolu a porušil jej celistvosť, čo bola jedna z podmienok života po smrti (pozri *podsvetie*); Eset a Nebhtet našli všetky kúsky jeho tela, každý kus osobitne pochovali a Eset čarami všetky časti nakoniec spojila; mávaním svojich krídiel vdýchla do jeho tela vzduch života, aby s Usírewom mohla ešte počať potomka (*Hóra*); potom boh slnka Ré poslal boha mumifikácie Anúpewa, aby Usírevovo telo nabalzamoval a vykonal obrady, ktoré umožnili Usírevovi večný život v *podsvetí* (panovanie v podsvetí pod heslom *sieň oboch právd, vázenie srdca*); rovnako ako iní egyptskí bohovia aj Usírew spájaný a stotožňovaný s rôznymi miestnymi bohmi; kňazi vytvárali bez ohľadu na iných kňazov zložitú a ťažko dnes pochopiteľnú konštrukciu: hoci bol Usírew bohom podsvetia, bol stotožnený s Réom, bohom slnka; po stotožnení s Réom sa stal Usírev bohom Mesiaca (mesiac považovali Egyptani za slnko noci), ďalej Sahom, čiže súhvezdím Orión; iné konštrukcie ho spájali s baraním bohom Chnumom, krokodílim bohom Sobekom, s bohmi Herišefom (tiež v podobe barana) a Minom; ďalej spojený

s ochrannými bohmi mŕtvych a pohrebísk *Sokarom*, *Wepwawetom* a *Anupewom*; člen trojjedinej božskej osobnosti *Ptah-Sokar-Usírew* a hlava božskej trojice *Eset-Hór-Usírew* (pozri *Trojica*); Gréci a Rimania *Usírewa/Osírisa* nestotožnili so svojimi podsvetnými bohmi, ale niekedy ho v úlohe Esetinho manžela nahrádzali helenistickým bohom *Sarapisom/ Serapisom*; *Usírew* mal v Egypte asi 20 svätýň (stáli údajne na miestach, kde boli pochované kúsky jeho rozsekaného tela) a najvýznamnejšia bola svätyňa v Abdžu (tam pochovaná *Usírewova* hlava); majetní Egypťania sa usilovali, aby mali pri tomto hrobe alespoň symbolickú svoju hrobku (*kenotaf*) alebo alespoň *stělu* so svojím menom (pozri *Osireion*); každoročne na konci záplav sa tam konali aj slávnosti na *Usírevovu* počesť za účasti *faraóna* a jeho zástupcu (okrem sprievodov a bohoslužieb pri nich predvádzané aj výjavy z *Usírevovho* života; porovnaj stredoveký *mirákl*); predstavenia sa delili na verejné (dej sa zastavil pred *Usírevovou* smrťou) a neverejné (*mystéria*) pre zasvätenecov (predvádzaná aj jeho smrť); *Usírewova* svätyňa pri dnešnom Asuáne (tu údajne hrob jeho ľavej nohy) mala tiež mimoriadnu prestíž; všetky tieto hroby boli však rovnaké, mali 30 x 20 m a ich hornú plošinu pokrýval umelý pahorok (porovnaj *tellos*), do ktorého bol zasadený strom, čo vraj vyrástol z *Usírevovho* tela; *Usírewa* uctievali v chrámoch takmer všetkých bohov a v *zádušných chrámoch*; samostatný veľký chrám mal *Usírew* pravdepodobne iba v Abdžu, ktorý objavil 1902 britský egyptológ M.Flinder Petrie; pôvodne bol však zasvätený ochrannému božstvu tamojšieho pohrebiska *Chentejimentejuovi*; *Usírew* najčastejšie zo všetkých bohov zobrazovaný; mal ľudskú podobu, s nerozčleneným telom, takže pripomínal *múmiu*; na hlave má zvyčajne *atef* (bielu korunu *Horného Egypta*), vždy má aj „božskú bradu“ (pozri *móda*) a v rukách korbáč a *barlu*; okrem zvyčajných vyobrazení (sedí, stojí), vyskytuje sa aj ako ležiaca múmia (najmä na *papyrusoch*), z ktorej vyrastá *obilie*; vo farebnom vyhotovení má tmavú tvár, ak ide o funkciu boha podsvetia (pozri *farba čierna*), zelenú tvár ako boh vegetácie; zachované veľké množstvo drobných sošiek, reliéfov, kresieb a malieb, malé množstvo veľkých sôch (výnimkou je *Usírewova* kolosálna nedokončená socha v asuánskych kameňolomoch; existuje však veľa tzv.*osiriských sôch* (zobrazenie vládcov v podobe *Usírewa*)

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Usire>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Usir>

<http://ca.wikipedia.org/wiki/Osiris>

Pisár Nebked predstupuje pred sudcu mŕtvych – *Usírewa* (Knihy mŕtvych, 1300 pr.Kr.)

Mŕtvy pred Usirom a Eset (horný register votívnej stély)

Zlaté sošky Usira (na pilieri), Eset (vpravo) a Hora s hlavou sokola (874-850 pr.Kr.)

Hlava Osirisa (Téby, 26.-30.dynastia, 6.-4.st.pr.Kr.)

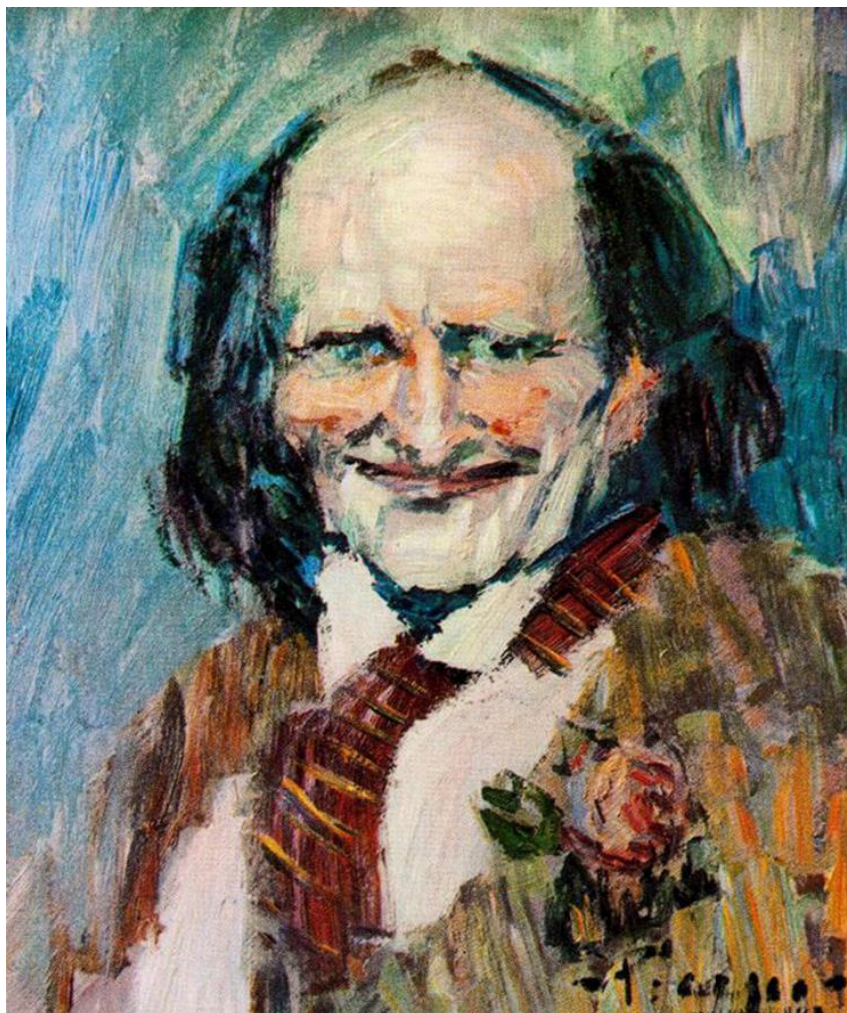

Kňaz kultu Osirisa (Ptolemajovský Egypt, 1.s.pr.Kr.)

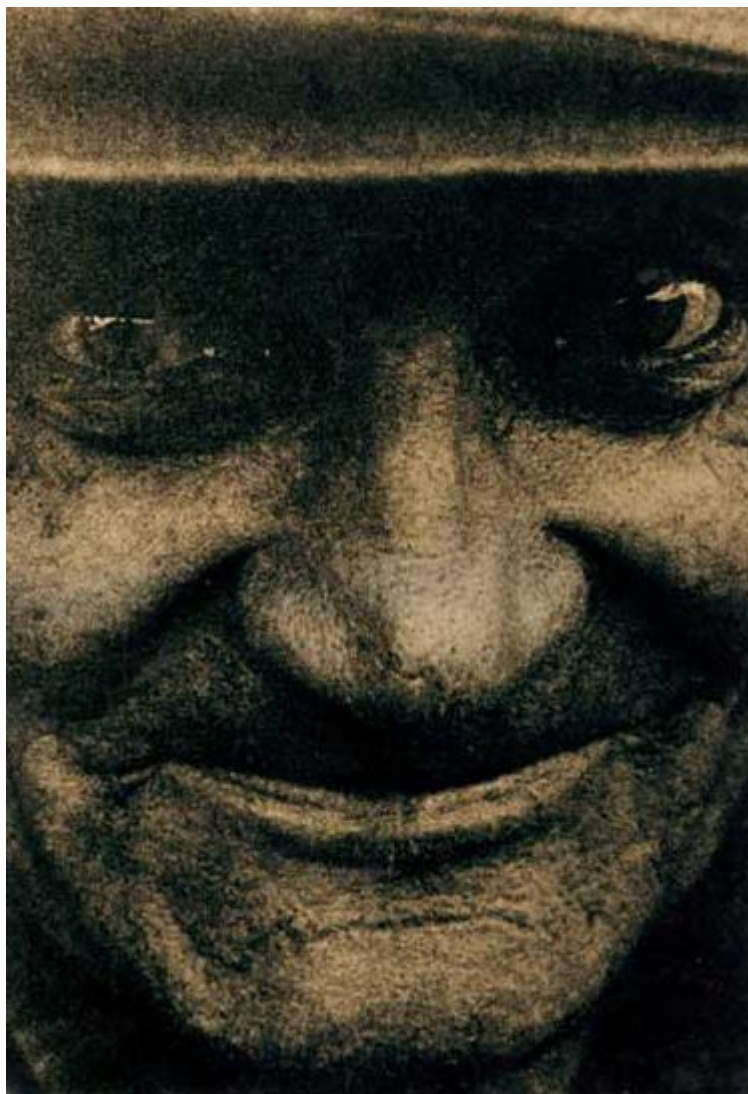

Antinoos ako Osiris (busta z villy Hadriana v Tivoli)

úsmev - pozri *smiech*

P. Picasso: Portrét Bibi la Purée (1901)

P. Hudec-Ahasver: Úsmev (1960-1970)

úsmev archaický - archaický úsmev

úsmev khmérsky - khmérsky úsmev

úsmev leonardovský - leonardovský úsmev

tzv. usmievané figúrky - totonacké hlinené figúrky, symbol plodnosti; pozri *totonacké výtvarné umenie*

Usonia - termín zvyčajne sa odkazovať na skupinu približne šesťdesiatich rodinných domov pre majiteľov so strednými príjmami, ktoré navrhol *Frank Lloyd Wright* od začiatku roku 1936; Usonian domy sú zvyčajne malé, prízemné byty bez garáže alebo veľkými skladovacími priestormi; sú často v tvare L, aby sa zmestili okolo záhradnej terasy na neobvyklých a lacných miestach; Usonian domy sú charakterizované natívnymi materiálmi (prirodzenými, pochádzajúcimi z najbližšieho okolia); majú ploché strechy a veľké konzolové previsy pre pasívny solárny ohrev a prirodzené chladenie; prirodzené osvetlenie cez vysoké časti múru, ktorý obsahuje okná nad úrovňou očí; majú centrálnu podlahovú vykurovanie; dôležitou charakteristikou všetkých *Usonian domov* je silné vizuálne spojenie medzi vnútorným a vonkajším priestorom; prístrešok pre auto; Usonian dizajn je považovaný za jeden zo základných pôvodov domov rančerského štýlu, ktorý je populárny na americkom západe 1950

<https://en.wikipedia.org/wiki/Usonia>

F. L. Wright: Charles Weltzheimer Residence v Oberlinv štáte Ohio (usonian dom, 1948)

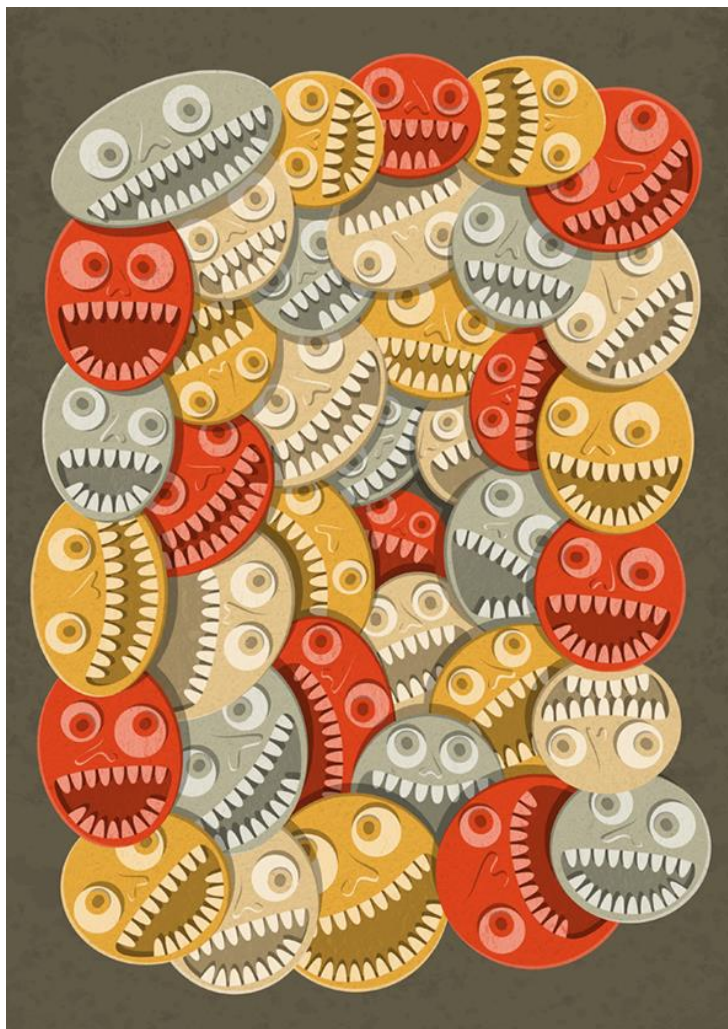
úspech - zdar

ÚSPPOP - Ústredie štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (v Prahe)

ústa - pozri úsmev

U. Gwendal: Vnútročné ústa (digitálne umenie)

U. Gwendal: Stohované tváre (digitálne umenie)

ústa pravdy - tal. *Bocca della verità*

ustav - rus. *уставное/ustavnoje*; vývojová forma *cyriliky* v Rusku, liturgické písmo; pozri *poluustav*; *skoropis*; *písmo ruské*

ústna tradícia -

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Oral_tradition

Ústredie ľudovej umeleckej výroby/ÚĽUV/ÚLUV (v Prahe) - Malá čsl. encyklopédia: výrobná organizácia založená 27.10.1945 v Prahe, reorganizovaná 1957; hlavné poslanie: starostlivosť o uchovanie a rozvoj ľudovej ručnej výroby a výskum a propagácia *ľudového umenia*; okrem základnej výrobnéj zložky, ktorá je tvorená radom výrobných dielní aj domácich výrobcov, zahŕňa ÚĽUV zložku vývojovú, zaoberajúcu sa prispôbovaním ľudovej výroby súčasným potrebám, zložku výskumno-dokumentačnú, spracovávanie historického materiálu, a zložku obchodnú, ktorej úlohou je predaj výrobkov vo vlastných špecializovaných predajniach *Krásna izba*; pozri *umelecké remeslá*; *múzeum*

Ústredie umeleckých remesiel/ÚUR - Malá čsl. encyklopédia: organizácia pre umelecko-remeselnú činnosť na Slovensku so sídlom v Bratislave; vznik 1956, činnosť vymedzená zákonom SNR z 1958; hlavné zameranie činnosti je zabezpečenie ideovej a vysokej umeleckej úrovne umelecko-remeselnej práce na Slovensku, zaistenie realizácie diel vo vybudovaných umelecko-remeselníckych dielniach a zabezpečovanie propagácie a odbytu umeleckých remeselných výrobkov; pozri *umelecké remeslá*; *Ústredie ľudovej umeleckej výroby/ÚĽUV*; *múzeum*

Ústredie štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody/ ÚSPPOP/ Ústředí státní památkové péče a ochrany přírody (v Prahe) - orgán ministerstva kultúry ČSR s funkciou stredného článku riadenia štátnej *pamiatkovej starostlivosti* a ochrany prírody v ČSR; zriadené k 1.1.1978 so

sídlom v Prahe; ústredím priamo riadené samostatné organizácie: *Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody* (v Prahe)/ *Státní ústav památkové péče a ochrany přírody/SÚPPOP*, *Štátne reštaurátorské ateliéry/ Státní restaurátorské ateliéry*; ÚSPPOP zabezpečoval ideové, metodické, ekonomické a technické predpoklady rozvoja ochranárskej činnosti a komplexnú starostlivosť o kultúrne pamiatky a predmety ochrany prírody; pozri *Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti* (v Bratislave); *múzeum*

ustrica - ustrica je morský lastúrník (pozri *mušľa/lastúra*)

Biedermann v súvislosti s heslom *bažant*: bažant sa mohol zmeniť na *ustricu* alebo *hada* a stelesňoval takto princíp *jin*; pozri *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*; *zvieratá*; *kôrovce*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ústřice>

J. van Kessel St.: Zátišie s ovocím a kôrovcami (1653)

P. Claesz: Zátišie (1643)

J. van Son: Römer, zrná jačmeňa, rozpolený citrón na cínovom (17.st.)

D. Teniers II.: Dve opice jedia ustrice (singerie, 17.st.)

L. E. Melendez: Zátišie s ustricami, cesnakom, vajcami a džbánom (bodegón, 1772)

G. Ceruti: Zátišie (1736-1742)

Ústřední loutkové divadlo (v Prahe) - bábkové divadlo založené 1949

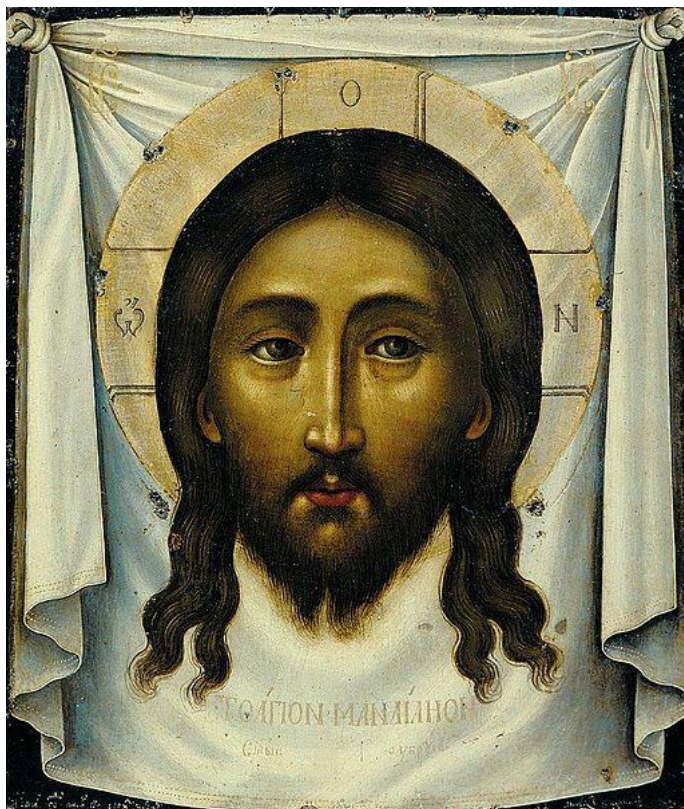
ústupkový portál - portál ústupkový

üsuán - čínsky výraz označujúci *farbu čiernu* rovnako ako nevyčerpatelnosť *vesmírneho* bytia; z jeho významov vychádza čínska *mal'ba tušová* aj *neukončenosť* malieb (pozri *non finito*)

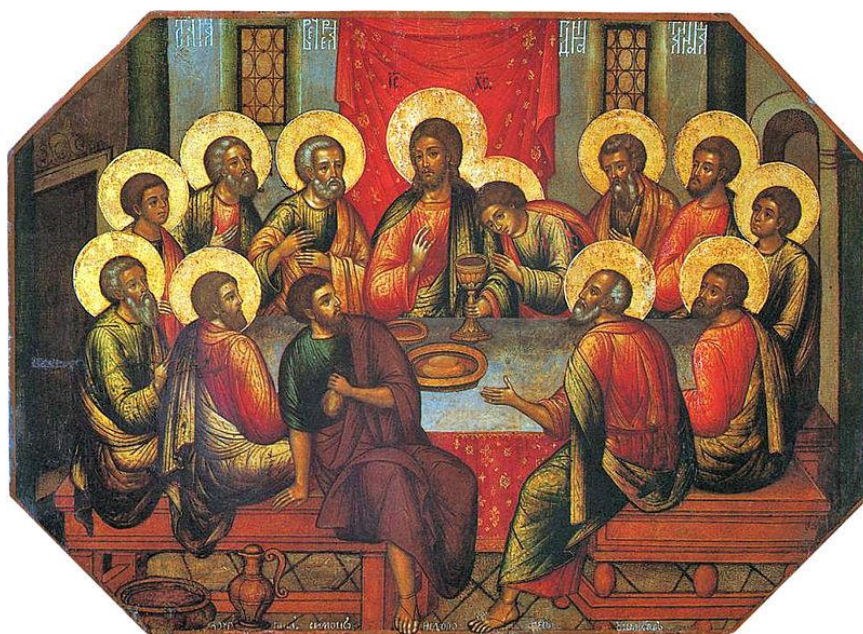
Ušakov Simon Fjodorovič - (†1686); tiež Pimen Fjodorovič Ušakov; ruský maliar a teoretik, vedúca osobnosť cárskych dielní po pol. 17.st., reformátor ruskej ikonomalby; ako vedúci dielne ikonopiscov v *Kreml'u* maľoval ikony (Bohorodička vladimírska, Spasiteľ, Archanděl Michael); jeho meno je spojené s reformou ruskej *pravoslávnej cirkvi*, ktorú vykonal patriarcha Nikon; jeho dielo vychádza z tradičných ikonopisných schém, ale využíva i podnety západoeurópskej maľby; pozri *mandylion*, *ikona*, *umilenie*

http://ro.wikipedia.org/wiki/Simon_U%C8%99akov

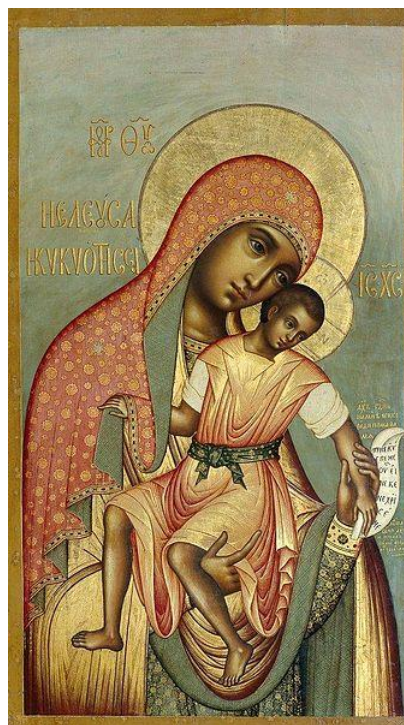
<https://www.google.sk/search?q=simon+U%C5%A1akov&espv=2&biw=1827&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=BFKSVZnqQMnbU9fYhvAJ&ved=0CDUQsAQ>

S. F. Ušakov: Nerukotvornyj (1658)

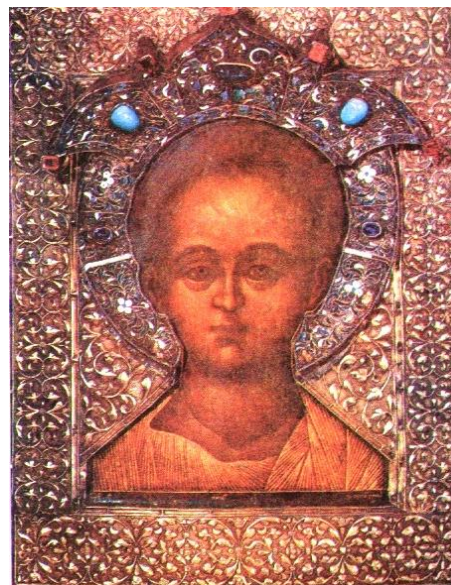
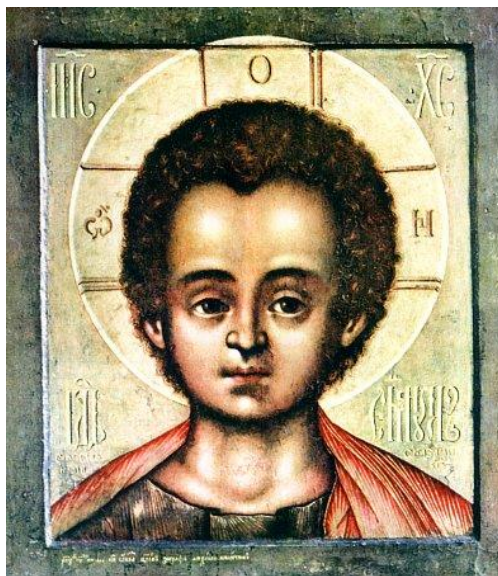

S. F. Ušakov: Posledná večera (1685)

S. F. Ušakov: Chvála Panny Márie Vladimirskej. Strom ruského štátu (1668)

S. F. Ušakov: Bohorodička Kikkská (1668)

S. F. Ušakov: Kristus Emanuel (1697)

S. F. Ušakov: Kristus Emanuel (1668)

S. F. Ušakov: Archanjel Michael stúpajúci po diablove (1676)
S. F. Ušakov: Sv. Makarius Žltovodský a Unždenský (17.st.)

S. F. Ušakov: Kristus veľký biskup (1658)

Ušas - sanskrit: उषस् / Uṣas

-indická bohyňa ranných zôr; významná bohyňa *védského* náboženstva (rgvédskeho panteónu); predstavovaná ako mladá, krásna žena, ktorá miluje tanec; je oblečená v trblietavých šiat; za úsvitu, keď otvorí dvere neba a miest pasúcim „ružovým“ kravám (ranné mraky), víta vtákov a prebúdza zvieratá; jazdí o nebi na zlatom voze, riadi zlých duchov temnoty a osvetľuje cestu; v neskorom védskom období je skôr vnímaná ako *noc*; je považovaná za manželku *Surja*, boha *slnka*; jej nepriateľom je *Indra*, boh dažďa, hromov a bleskov; pozri *indickí bohovia*

www: Ušas vychádza pred východom slnka na oslnivú voze ťahanom koňmi alebo purpurovými volmi, otvára brány nebies (brány temnoty), vyplňa vesmír so svetlom, svieti na poklady zeme, prebúdza všetko, prináša bohatstvo, darčeky, kravy, kone, deti (najmä synov), život, slávu,

poskytuje útočisko a ochranu; jej sprievodcami sú speváci; Ušas je *patrónkou* spevákov, dáva im zručnosť, učí ich a inšpiruje (pozri *spev*)

<http://sk.wikipedia.org/wiki/U%C5%A1as>

http://sk.wikipedia.org/wiki/Kateg%C3%B3ria:Indick%C3%A9_bohyne

uškrtenie - v súvislosti s heslom *Velinas*: podľa *legend* litovský boh Velinas vyžaduje obete krutými spôsobmi; v podobe *hada* sa zakráda v noci, roztrhá perinu a prestieradlo, strhne človeka na podlahu a tam ho vydesí na smrť; tiež prichádza ako osoba alebo v podobe bremena človeka zadusiť; v podobe žaltysa (užovky) škrtí dievčatá, ktoré túžia po korálikoch, a vysáva z nich krv, skáče a obtáča sa okolo krku zberačom lesných plodov, pričom ho nemožno sňať; pozri *trest*

A. Van Dyck: Scéna mučeníctva svätca v prítomnosti svätého Antona (17.st.)

F. X. Seegen: Mučenie svätého Františka z Assisi (1763)

Utamaro Kitawa - (†1806); japonský grafik a maliar, ktorý je považovaný za jedného z najväčších umelcov *ukiyo-e*

<http://mercury.lcs.mit.edu/~jnc/prints/utamaro.html>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Utamaro>

K. Utamaro: Dáma hrá na šamisenom (1800)

K. Utamaro: Prostitútka so svojím zákazníkom (Báseň o vankúši)

Utanapištim - v *akkadštine* – „našiel som život“; hrdina *sumersko-akkadskej* báje o *potope sveta*, v ktorej rovnako ako biblický *Noe* postavil loď a zachránil ľudský rod (porovnaj *Atrachasis*); pozri *Ea/Enki, ostrovy blažených* (Biedermann); tzv. *Babylonská mapa sveta*